

Gensvar til Tranekjær

fra JENS MAMMEN

Tranekjær hæfter sig desværre i sit svar til mig (nr. 22, s. 429-431) især ved visse formelle træk ved mit indlæg, *in casu* dets manglende „ridderlighed“. Hvis det er mine, indrømmede, forsøg på latterliggørelse, der er årsag hertil, beklager jeg det. Jeg skal forsøge at svare på Tranekjærs beskyldninger uden at falde i samme grøft. Jeg beskyldes for I: „at bringe citater fra modstanderen i forvrænget form“.

Bortset fra det eksempel, som Tranekjær giver, og som jeg tager mig af om lidt, vil jeg overlade det til den meget tålmodige læser selv at se, hvem der citerer forvrænget, og hvem ikke. Når Tranekjær på de grønne sider sammenholder „det transpersonale“ med det fællesskab, der består i, at vi kan „se den samme stol foran os“, er det vel rimeligt at gå ud fra, at den situation ikke er undtaget, hvor vi kan *tillade* os at sige, at vi ser den samme stol. Hvis fællesskabet indskrænker sig til de situationer, hvor vi *ikke* kan tillade os det, men hvor stolens væren den samme alligevel foreligger som et „empirisk foreliggende fænomenologisk håndgribeligt datum“, så er vi i hvert fald ude i idealismens mest barokke konsekvenser. Jeg synes, Tranekjær skulle være godt tilfreds med, at jeg giver ham en chance og læser ham venligt, for ikke at sige ridderligt. Tranekjærs svar på denne venlige tolkning illustrerer da også blot for den, der stadig skulle være i tvivl, hvor renlivet en idealist han er.

Vi får her at vide, at kun hvis

to personer gennemfører en „intersubjektiv identificeringsprocedure“, er det tilladt at sige, at de ser den samme stol foran sig. Det spiller tilsyneladende ingen rolle, om der f. eks. kun *er* én stol foran personerne og ikke to. Denne forveksling af at se på samme måde og at se det samme, hænger sammen med en ophævelse af adskillelsen mellem erkendelsen og dens genstand, som er betegnende for idealismen og gennemsyrrer hele Tranekjærs emnelære. Det er dén – som et eksempel på idealisme – jeg kritiserer, og ikke, som Tranekjær senere i sit svar vil have os til at tro, „fænomenologi“. Fænomenologi er som bekendt mange ting.

II: „at skyde modstanderen meninger i skoene, han ikke har“.

III: „at skævfortolke eller forvrænge modstanderens meninger for nemmere at kunne ramme dem med polemik og latterliggørelse“.

Det er svært for mig at se forskellen på disse to beskyldninger. Så jeg tager dem under ét.

Tranekjær siger nu i anden omgang, at det ikke kun er „udvidelse“, der karakteriserer erkendelsens fremskridt (erobringer), men tilsyneladende også „kriterierne for objektivisering“. Denne detalje anfægter imidlertid ikke på nogen måde essensen i min kritik. „Kriterierne for objektivisering“ baserer sig fuldstændig som „kriterierne for intersubjektiv identificering“ på kvaliteter ved bevidstheden og er nøjagtig lige så ubestemte med hensyn til forholdet til verden uden for be-

vidstheden. Spørgsmålet om, hvorvidt emnerne repræsenterer en erkendelse af virkeligheden, d.v.s. afspejler træk ved denne virkelighed, forbliver lige meningsløst på dette grundlag.

Jeg er dernæst godt klar over, at Tranekjær ikke selv ser nogen modsætning mellem sin videnskabelige metode og en problem-løsende videnskab, og at han ikke mener, at hans måde at op-søge nye fænomener på er blind. Men det mener jeg altså, og man skal være paven selv for at kalde den uenighed for en forvrængning. Og så skal man vist være forsorgsværge eller noget tilsvarende for offentligt at frakende en kollega som Matos evnen til at forsvare sine egne handlinger. UHA! Godt Matos er så elskelig. Værgen får i øvrigt et ridderligt hug ind med bemærkningen „hvad gør I andre selv for at fremme samfundsrelevant psykologisk arbejde?“. Her ømmede jeg mig. Men ved du hvad, kære Edgar! Jeg prøver at påpege, hvorfor heller ikke jeg har fået lavet noget samfundsrelevant arbejde. Historisk set er mine forudsætninger jo ikke så forskellige fra, hvad jeg angriber. Og så tilbage på sporet!

IV: „at kaste med sten, når man selv bor i et glashus“.

V: „at etablere hjemmestrikkede filosofiske begreber til nedsættende brug uden spor angivelse af nærmere definitioner eller kriterier“.

Tranekjær beskylder mig til sidst for at være idealist. (Nu ved han åbenbart, hvad det er). Jeg er idealist, fordi jeg taler om virke-

ligheden, om den materielle verden. Som den idealist Tranekjær er, kan man imidlertid selv kun forstå virkeligheden som en idé om virkeligheden, en idé, som hvis den gøres absolut, ganske rigtigt bliver „an-sich“, stiv, udi-alektisk o.s.v., en slags platonisk verden, der som forestilling stiller sig i vejen for erkendelsens fremskridt. Men denne forestilling om virkeligheden er blot en projek-tion af Tranekjærs eget idealisti-ske udgangspunkt. Jeg har intet sagt om, at der er en én gang for alle givet udtømmende erkendelse eller repræsentation af den materielle virkelighed, eller at virkeligheden ikke ændrer sig. Det jeg siger er, at med mindre man indser, at der er en materiel verden, som ustandselig korrige-rer vores erkendelse (for at sige det mildt) igennem vores praksis, bliver denne erkendelses udvikling uforståelig og fremtræder blot som en tilfældig ændring i en intersubjektiv overensstemmelse. Hverken „intersubjektiv identifi-cering“ eller „objektivering“ ud-vikler sig nemlig tilfældigt eller efter sine egne love, men styres af mødet med den materielle ver-den gennem den menneskelige praksis. Hvis man lukker øjnene for det, kan man ikke i sin videnskab „medreflektere“ det princip, som styrer denne viden-skabs udvikling og omvendt la-der videnskaben have mulighed for at gribe ind i udviklingen. Man er da dømt til enten at ride blindt i forvejen og overlade det til statistikken, om man er så hel-dig at blive fortrop ved at udvik-lingen rammer en bagfra, eller også må man hage sig godt fast bag udviklingen, løfte og bære som den tapre skrædder.

Eller for at sige det så enkelt som muligt: Det er mennesker, der som et led i deres praktiske og teoretiske erkendelse stiller spørgsmål til virkeligheden. Men det er ikke mennesker, der alene bestemmer svarene. Den viden eller forståelse af verden, vi har

hver for sig eller i fællesskab, må derfor foruden at afspejle det specielle udgangspunkt for vores forståelse, som ligger i spørgs-målene og deres forudsætninger, også afspejle de træk ved verden, som har manifesteret sig i „sva-rene“, resultaterne af vores praksis. Dette er ikke det samme, som at disse træk derved har fået eller kan få en endegyldig repræsen-tation, eller at de ikke skulle kunne ændre sig.

Endelig angående min påståede hjemmestrikkede anvendelse af termen „idealisme“. Jeg synes, at jeg på den plads, jeg har benyt-

tet, har forklaret ganske godt, hvad idealisme er. Men i øvrigt bruger jeg termen i fuld overens-stemmelse med gængs anvendelse. Hvis nogen vil have uddybet sit begreb om idealisme, kan jeg henvise til f. eks. Uffe Juul Jen-sens „Videnskabsteori. I“ eller til Lenins „Materialisme og empi-rioktitisisme“. Hvad angår min mere specifikke kritik af idealis-men i Tranekjærs udformning kan jeg henvise til f. eks. Straw-sons „Individuals“, især hans ka-pitel om Leibnitz.

□